

Scan: <http://www.new.dli.ernet.in/>

PDF: <http://www.KetabFarsi.com>

وقایع انجمن ۱۴ عمومی مستشرقین

در الجزایر

نگارش میرزا عبد الحسین خان کاشانی

معلم فارسی دار الفنون کیمبریج

در انگلستان

ربیع الاول سنه ۱۲۳۲ هجری مطابق

آوریل سنه ۱۹۰۵ میلادی

در روز پنجشنبه ۲۲ محرم سنه ۱۲۲۲ هجری
مطابق ۲۰ شهر مارس سنه ۱۹۰۵ مسیحی این بند
بسمت نمایندگی دولت علیه ایران اصاحا بها الله عن
الآفات در انجمن چهارم عمومی مستشرقین از
لندن بعزم الجزایر حرکت کرده بعد از سه روز
مسافرت از طریق پاریس و ماریسیل و بحر ایض
به بندر (فیلیپ ویل) که از بنادر معموره افریقای
شمالی و متعلق بدولت فرانسه است وارد شد
و بعد از دو شب توقف در آن بندر و یا زده
روز مسافرت در داخله متصرفات افریقای شمالی
فرانسه و دیدن شهر قدیم قسطنطین و بطنه و تیمگاد

روز شنبه نهم صفر به بندر الجزایر حاکم نشین
 مستملکات افریقای شمالی فرانسه و محل انعقاد انجمن
 چهاردهم مستشرقین رسید مشغول خدمت مرجوعه
خوبش گردید

قبل از شروع بشرح انجمن امسال لازم است برای
 توضیح شمه از تاریخ تأسیس و مختصری از فواید
ومقاصد آن نگارش آید

در سنه ۱۸۷۳ مسیحی معلّمین السنه شرقیه فرانسه
 عموماً و مدرّسین السنه شرق اقصی خصوصاً نظربه
 پیشرفت ملت ژاپون در تحصیل علوم و صنایع و
 تمدن حالیه اروپا مجلس مشورتی فراهم آورده مقرر
 داشتند که در همان سال انجمن عمومی در پاریس
 تأسیس نموده مرکب از تمام افاضل مستشرقین اروپا
 رأی زده به بینند ناچه حد تغییرات در زبان

ژاپون برای ترویج و تحصیل و تدریس و تسهیل
 علوم و صنایع حالبه فرض و واجب است و هنوز
 این انجمن منعقد نشده قرار گذاشتند که آنرا
 منحصر بزبان ژاپونی ندارند و هر مطلبی راجع و
 نافع بالسنه و علوم و صنایع قدیم و جدید مشرق
 زمین باشد در حضور اجزاء مطرح مذاکره شود
 و نیز قرار براین شد انعقاد این انجمن را بهمان
 سال منحصر نکنند و بعد از آن در هر نقطه و در
 هر وقت که آراء متفق شد باسم (انجمن عمومی
 مستشرقین) منعقد شد بعده جلسه آنرا بخوانند مانند
 (انجمن اول عمومی مستشرقین) و (انجمن دوم عمومی
 مستشرقین) و غیره و ایضاً قرار براین شد که تمام
 تقریرات و گزارشات هر جلسه انجمن را بطبع رسانند
 منتشر سازند و برای مخارج انجمن و طبع تقریرات

و گذارشات از هرکس دوازده فرانک حق دخول
و جزئیات بگیرند

انجمن اول در غزه سپتامبر سنه ۱۸۷۳ فرنگی در
حضور جمع کثیری از بزرگان فرانسه در پاریس
انعقاد یافت و سفیر ژاپون مقیم پاریس تقریر مفصلی
کرده اظهار داشت که انجمن شرقی مانند این نه فقط
مایه پیشرفت السنه مشرقیست در اروپا بلکه اسباب
پشت گری است از برای ملت و دولت ژاپون که
نازه دو طلب تمدن و ترقی اروپا شد دبروز بود که
ما با خوارج آمد و رفت نداشتیم و زبان و تمدنمان
را از برای خود کافی میسر دیم ولی امروز اوضاع
ژاپون دگرگون گشته با خوارج آمد و رفت پیدا کرده
دامنه فلاح و تجارتمان و سبب شد و علوم و صنایع
اروپا را در مملکت خود رایج کرده ایم و الحال در

حروفات قدم خود بمقتضیات الیوم بعضی اشکالات
 برای استعمالات لفظی و کتبی پیدا کرده که تا حدی
 مانع ترقی و سهولت امورات است و در سر آنیم که
 تغییرات عمده در لسان و حروف قدیم خود بدیم
 و اگر بخاطر شریف شماها حضار راهی برای حل این
 مسئله خطور نماید و بماها بیاموزید ماها را رهین
 امتنان ابدی خواهید نمود در روز سیم افتتاح
 انجمن جناب لتمام آقای نظراقا سفیر دولت علیه
 ایران بانجمن تشریف آورده تقریر منضلی راجع به
 پیش رفت تحصیلات السنه شرقیه در اروپا و ترقی
 السنه و علوم و صنایع اروپا در مشرق زمین و
 محسنات تاسیس چین انجمنی در پای تخت دولت
 فرانسه خواندند و بعد شخص فرانسوی معلم زبان
 چینی مذکور داشت که جناب جلال تمام فرخ خان

سفير سابق دولت عليه ايران در پاریس که بسیار صاحب علم و فضل و علم دوست بودند و قتی بمن فرمودند که در قدیم الايام یکی از پسرهای زرادشت چند نفر از تلامبذ و مریدین پدر خود را بچین فرستاد که رفته در آنجا آئین و طریقه آتش پرستی را برقرار نمایند و تلامبذ مزبور بسیار برا از اهالی چین بدین خود هدایت کردند و بنا بر این احوال هیچ استبعاد ندارد که علامت مراده قدیم فیما بین آندولت و دولت عليه ايران در جریده حوادث چین ثبت و پیدا باشد و شما که معلم لسان چینی هستید شاید بتوانید این مطلب را انکشاف نمائید و من بفرمایش ایشان تفحص کرده در یکی از کتب قدیم چین موسوم به (فوتسو تونکی) دیدم نوشته است که در قدیم الايام شخصی زرادشت نام

از مالک ایران دینی مؤسس شد که در آن جواهرات
 نفیسه و آتش را میپرستیدند نخستین این دین در پای
 تخت ایران و بعد کم کم در تمام ولایات برقرار شد
 و باز هم اگر جستجو شود احتمال کلی می‌رود ذکر دین
 زرادشت و مرباطه با ایران در کتب قدیمه چین
 پیدا شود تقریرات و گذارشات انجمن اول عمومی
مسنشرقین در سه جلد کتاب مطبوع و ضبط است
 انجمن دوم در سال بعد سنه ۱۸۷۴ فرنگی در لندن
 منعقد شد و از تقریرات و گذارشات آن بک نسخه
موجود است

انجمن سوم در پترزبورغ در سنه ۱۸۷۶ منعقد و
مطبوعانش دو جلد است

انجمن چهارم در فلارنس ایتالیا سنه ۱۸۷۸ و
مطبوعانش دو جلد است

انجمن پنجم در برلن در ۱۸۸۱ و مطبوعاتش سه
جلد است

انجمن ششم در لایپدن هولاند در سنه ۱۸۸۲ و
مطبوعاتش چهار جلد است

انجمن هفتم در وینه در سنه ۱۸۸۶ و مطبوعاتش
سه جلد است

انجمن هشتم در استاکهلم سوئد در سنه ۱۸۸۹ و
مطبوعاتش دو جلد است

انجمن نهم در لندن در سنه ۱۸۹۲ و مطبوعاتش
دو جلد است

انجمن دهم در جنو سویجره در سنه ۱۸۹۴ و
مطبوعاتش یک جلد است

انجمن یازدهم در پاریس در سنه ۱۸۹۷ و مطبوعاتش
سه جلد است

انجمن دوازدهم در روم در سنه ۱۸۹۹ و مطبوعاتش
سه جلد است

انجمن سیزدهم در هامبورگ در سنه ۱۹۰۲ و
گزارشانش يك جلد است

(انجمن ۱۴ امسال در الجزایر منعقد و شرحش
در ذیل مذکور است)

در روز چهارشنبه ۱۲ شهر صفر مطابق نوزدهم شهر
اوریل انجمن ۱۴ عمومی مستشرقین بریاست جناب
مسیو (ژنار) فرمانفرمای ایالت الجزایر از طرف
دولت جمهوری فرانسه در حضور تمام مستشرقین و
جمع کثیری از صاحبان کسب و لشکری و اعظم
شهر در عمارت موسوم به (قصر قونصلی) بساعت
نه و نیم فرنگی رسانه افتتاح یافت اسامی مأمورین

دُول و سایر اجزاء انجمن را بترتیب حروف الف
 بای فرنگی چاپ کرده عدّه مأمورین دُول ۵۱ نفر
 من جمله ۱۵ نفر از قطعات مختلفه آلمان و از طرف
 دولت علیّه ایران و روس و چین هر يك يك نمایندك
 و از جانب حكومت مصری چهار نماینده و سایر
 مأمورین مدارس السنه شرقیه و اجزاء مجلس كه
 حاضر بودند قریب ۵۰۰ نفر میشدند بعد از مختصر
 نطقی حاکی بر افتتاح مجلس فرمانفرما اسای مأمورین
 را يك يك بترتیبی كه چاپ کرده بودند بلند میخواند
 شخص مأمور برخاسته مختصر تقریری مبنی بر تعارفات
 رسامه نسبت بدولت و كارگذاران فرانسه از روی
 نوشته میخواند و یالساناً ادا میکرد نوبت كه به این
 خانزاد دولت علیّه ایران رسید برخاسته بعد از
 تعارفات رسامه نسبت بر رئیس انجمن بزبان انگلیسی

اظهار داشت که برای ترقی علوم و صنایع و پیشرفت
 امورات تمدن و استحکام بنای انسانیت و ازدیاد
 ثروت و تجارت و فلاحت ارتباط نامه مابین دول
 و ملل مختلفه عالم فرض و واجب است و این ارتباط
 نامه وقتی مبسر شود که ادبا و فضلا و عرفاء
 طوایف اختلاف کنار گذارند و در انجمن اتحاد
 نشینند و از السن و ادبیات و افکار قدیمه و حالیه
 خویش صحبت را نند و آراء انگیزند و بتولای آن
 بدرجه علوی انسانی نایل شوند تحصیلات السنه
 شرقیه برای طوایف اروپ لازم و ترویج علوم و
 صنایع اروپ براهالی مشرق ضروراست و از این
 جهت افتتاح این انجمن را در الجزایر و حضور
 چنین مجمعی از علما و عرفا و ادبا بساحل افریقای
 شمالی که حاکی بر تمدن عرب و انتشار دین مبین

اسلام است باید از جان و دل دعاگو و ثناجو بود
و خود نکته بزرگی است بر استحکام روابط مابین
طوایف و دول مشرق و مغرب و این بند از طرف
دولت علیّه اعلیٰ حضرت قدر قدرت اقدس هابون
شاهنشاه ایران (لازال ایام ملکه و دولته) از صمیم
قلب پیشرفت مقاصد این انجمن را خواهانم و از
غریب نوازی و مهمان پروری کارگذاران حکومت
الجزایر مالانهایه شاکر تقریر این بند در نزد انجمن
نیکو افتاده مکرراً بدست زدن که عادت فرنگگان
است تصدیق و تعریف میکردند خطابه‌های
مأمورین و سایر اجزاء قریب دو ساعت طول کشید
بعد از اتمام قرار بر این شد که جلسه های انجمن
برای شنیدن تقریرات و فیصله امورات در عمارت
دولتی (قصر مدارس عالیّه) منعقد گردد و هشت

روز مفتوح باشد بعد از ظهر همین روز بساعت سه
 فرنگی تمام مأمورین و اجزاء انجمن جمع شده
 انجمن را بهفت شعبه منقسم ساختند و از برای هر
 شعبه اطاق مخصوصی ترتیب داده بودند هرکمی
 بهر اطاقی که میل داشت مجاز بود برود و این هفت
 شعبه از این قرار بود:

شعبه اسلامی شعبه هند شعبه السنه توراتی و ادیان
عتیقه شعبه افریقا شعبه شرق اقصی شعبه السنه
 یونان و شرق اروپا و شعبه علوم و صنایع شرق
 و از این شعب شعبه اسلامی از همه معتبرتر و
 مهمتر بود و عدّه زیادی از مستشرقین اروپا و شیوخ
 مغربی هرروز در این شعبه جمع میشدند رئیس این
 شعبه مسبو (دخویه) هولاندی و نایب رئیس
 مستربرون انگلیسی بودند

تخمیناً ۱۵۰ تقریر در انجمن امسال رویم رفته خوانندگ شد و بیشتر این تقریرات راجع بلسان و تمدن عرب بود و بزبان فرانسه ادا میشد شخص ارمنی (اراکلیان) نام از متوقفین تفلیس تقریری بزبان فرانسه ازوضع زرد شتهای دولت علیه ایران خواند چون تازه نداشت قابل ذکر نیست تقریرات اغلب مستشرقین اروپا هم اگرچه مدقق است از سلیقه ماها دور و خالی از ذوق است اهمیت کلی بتاریخ و اشتقاق حروف داده غالباً از دانستن اصطلاحات زبان بی بهره اند فرضاً دعوی عیب جوئی از اساتید شعراء فرس میکنند در صورنیکه نه طبع شعر فارسی دارند و نه از استعارات شعری مطلع باوجود این شب و روز مشغول کارند و تصنیفات زیاد همه ساله بطبع

میرسانند و از این امر صاحب اسم میشوند از
 ما بین فرنگان آلمانیها در السنه شرقیه خیلی ترقی
 کرده اند و مطبوعاتشان زیادترا از سایرین است
 در روز دوم انجمن شخص آلمانی (والیس) نام
 تقریری خواند ایراد بر فصاحت بعضی آیه های
 کلام الله قرآن مجید و خلاصه مقصودش این بود
 که از فصاحت کلام الله عیب جوئی کرده باشد
 تادر عربی دانی اسمی بیرون کند شیوخ مصری و
 مغربی که حاضر بودند ردّ قول آلمانی را کرده اورا
 تاحدی مجاب نمودند روز بعد یکی از شیوخ مصری
 نطق غزائی بلسان عربی خوانده سخت شخص آلمانی را
 عقب گذاشت بطوریکه آلمانی معاهده کرد نطقش را
 از جریده گذارشات انجمن محذوف دارد آلمانی
 دیگر که مدتی در ایران سیاحت میکرده و از ابنیه

و عبارات قدیم عکس و نقشه بر میسداشته است
 یک نسخه کتاب خودش را تقدیم انجمن نمود این
 بند قرائتی در توصیف شعرای صوفیه و بیان عقاید
 آنان بزبان انگلیسی نوشته بود قرائت نمود از
 چیزهای دیگر که را جمع بلسان وادیات فرس و
 یادارای اهمیت باشد در انجمن ۱۴ خوانده نشد

(شبه از پذیرائی برای اجزاء انجمن)

روز سیزدهم صفر تمام مأمورین و اجزاء را بهارت
 (هتل دو وِیل) بضيافت شب نشینی دعوت کرده
 بودند مجلس بدی نبود

روز شانزدهم صفر مجلس بالی در نماشاخانه شهری
 مرتب کرده و نیز عده زیادی از اعظام شهر و شیوخ
 عرب مغربی موعود بودند

روز هفتم اسب دوانی و کالسکه رانی و مشق سواره
 نظام بود بعد از اختتام اسب دوانی سوارهای عرب
 مشق سواری و تیراندازی کردند خالی از تماشا نبود
 مشتشان خیلی شبیه مشق سوارهای بختیاری ایران
 است اسپهایشان خوب و خودشان خوش قامت و
 خوش هیكلند عربهای این صفحات مغرب اغلب
 سفید پوست و بلند قامتند و بواسطه امتزاج با بربر
 و ترك و بعضی از فرنگان كتر بعربهای عربستان
 شباهت دارند دولت فرانسه چندین فوج پیاده و
 سواره عرب گرفته است لباس و موسیقان اینها چیزی
 تفاوت لباس و موسیقان قدیم اعراب مغربی است
ولی صاحب منصبان بزرگشان تماماً فرانسه اند
 روز نوزدهم صفر کدخدای شهر مأمورین و اجزاء
 انجمن را بنهار دعوت کرده بود بعد از اختتام نهار

که خدا بر خاسته تقریری تعارف آمیز بخواند و چند
 نفر از حضار تقریری در جواب او ادا نمودند این
 بند نیز نطقی بزبان فرانسه اظهار تشکر از صاحب
 منزل و تعارفات رسانه نسبت بسایر حضار نمود
و خالی از اثر نبود

شب را در عمارت تابستانی فرمانفرما مجلس بال بود
 و نیز جمع کثیری از اعظم شهر و شیوخ مغربی مدعو
بودند شکوه زیادی داشت و بسیار خوش گذشت
 در روز بیستم صفر ساعت دوی بعد از ظهر انجمن
 مستشرقین بریاست وزیر علوم دولت فرانسه مسیو
 (بین و نو ما رتن) در عمارت (قصر قونصلی) جمع
 شد بعد از دو ساعت مذاکرات رسانه بر چید شد
 و انجمن بعد در کپنهاگن پا پنخت دا نمارک منعقد
 خواهد گشت

ضیافت شام مفصلی در همین روز برای وزیر علوم فرانسه در (هتل دو ویل) فراهم آورده می‌ود و نفر از اجزاء انجمن مستشرقین را هم دعوت کرده بودند این بند هم از مدعوین بود

روز بعد (۲۱ صفر المظفر) انجمن پراکنده شد بعضی با روپ معاودت نموده و برخی بعزم سیاحت بداخله ممالک مغرب رفتند و این بند بعد از ظهر بیست و یکم صفر حرکت کرده از طریق مارسیل و پاریس با انگلستان مراجعت نمود

رو بهم رفته گذارشات انجمن بخوبی گذشت و این بند از احدی خلاف آداب انسانیت ندید و جز معقولیت از کارگذاران انجمن مشاهده نمود و هیچ جای شك نیست که چنین محافل متضمن ار تباط نامہ و فواید عمده است که نتجایش در آیند ظاهر

میشود اختلاط و ارتباط علما و فضلا و ادباء
 طوایف مایه بسی سعادتها و علت استقامت ارکان
 مدنیّت و اساس انسانیت است

عبدالحسین کاشانی

